

malo ljudi, ki uvidijo, da je mednarodni jezik že dandanes absolutno potreben ter mu še ne priznajo velikega praktičnega pomena, ki mu že v resnici in po vsej pravici gre.

Vsak izmed nas ve, na kolike težkoče naleti človek, ki pozna le materin jezik, brž ko prestopi ozke meje jezikovnega ozemlja. Mnogo bolj se to občuti v mednarodnem življenju, ki sili človeštvo vedno bolj, da se oklene le enega skupnega občevalnega jezika.

Koliko morajo pretrpeti — moralno in materialno — naši izseljenci zaradi nepoznanja tujih jezikov, ker se ne morejo direktno pogoditi s svojim delodajalcem, od katerega so popolnoma odvisni!

Koliko so pretrpeli za časa vojne številni ujetniki, ki jim je bilo v tujini nankrat odvzeto prevažno sredstvo za medsebojno sporazumevanje! Odrezani popolnoma od domačega ozemlja in rodnega jezika, ki so ga bili edino vajeni, so močno občutili to praznoto sredi drugorodcev.

Pa ne le preprosti ljudje, tudi izobraženci že čutijo veliko potrebo po mednarodnem jeziku, ki bi omogočil učenjaku direktno črpanje virov in zaje-manje snovi iz potrebnih mu jezikov, brez njih neobhodno potrebnega predznanja. Tako bi se mogel vsak učenjak popolnoma posvetiti znanosti in se zadostno izobraziti v svoji stroki.

Dejstvo je tudi, da bodo manj nadarjeni le z največjo muko zmogli to, kar

je nadarjen človek laže dosegel. Znanost, ki se danes vedno bolj specializira, pa zahteva praktičnega študija potom edinega skupnega jezika, ki bi omogočil vsakemu najkrajši način izobrazbe ob kar najmanjši izgubi časa in duševnih sil.

To praktično potrebo po mednarodnem jeziku prikazuje posebno mednarodne zveze in mednarodni promet, kjer vlada pravi kaos v medsebojnem obče-vanju in so si svetovni jeziki v ostrem sporu med seboj.

Minili so časi, ko so mogli živeti pojedinci relativno osamljeni po svojem stanu in poklicu. Organizacije se jačijo potom mednarodnih stikov in zvez, ki jim olajšajo pot do skupnih interesov.

Na sestankih in kongresih je prva potreba jezikovna skupnost, kar leto za leto kot nujno potrjujejo popolnoma neesperantske mednarodne konference raznovrstnih strokovnih organizacij. Koliko denarja, dela in časa se potroši s prevajanjem zapisnikov v druge «manjvredne» jezike!

Kolikega pomena bi končno bilo, ako bi radio-postaje javljale vesti v istem jeziku hkrati celemu svetu!

V nadaljnjem bomo imeli priliko pre-pričati se, da je esperanto najodličnejše sredstvo za odpravo teh babilonskih zmešnjav in za vzpostavitev enotnega, lahkega medsebojnega občevanja, ker je pač lažji in pravilnejši jezik nego vsi ostali, naravni jeziki.

(Dalje prihodnjč)

Vladislav Fabjančič

Imena ljubljanskih ulic, trgov in cest

(Dalje)

L. 1876. se je odpravil stari način »aritmetičnega numeriranja«. Dotlej so mesto in predmestja veljala kot celote in so se hiše numerirale s tekočimi številkami. V mestu samem je imel št. 1 rotovž. najvišjo hišno številko, 316¹, pa hiša Antona Kolnika v Hrenovih ulicah. V poljanskem predmestju, ki se je kot vsa predmestja numeriralo seveda posebej, je bila l. 1876. najvišja hišna številka 108, v šentpeterskem 166, v kapucinskem 94, v karlovškem 33, v kra-

kovskem 76, v Gradišču 77, v Trnovem 88, v Kurji vasi 47, na karolinski zemlji pa 80. Skupaj 1085 hišnih številk.

Po «Winklerjevem» sistemu, ki je bil v Ljubljani uveden l. 1876. in je še danes v veljavi, pa se beležijo številke sleherne ulice, trga ali ceste posebej, kot zaključena celota. Ta novotarija ni prodrla brez odpora. Precej časa in truda je bilo treba, da so mestne očete pridobili zanj. Prvi je sprožil to misel sam »iznajditelj« novega sistema, tovarnar Mihael Winkler z Dumaia, ki se je s pismom z dne 31. oktobra 1873 ponudil magistratu, da izvede novo nume-

¹ L. 1770 je bila najvišja hišna številka v mestu 358, l. 1822 pa samo 314, isto l. 1840.

riranje v Ljubljani po istih načelih, kot je to že l. 1862. izvršil na Dunaju. Magistrat mu na to ponudbo sploh ni odgovoril. Na nedostatke v hišnih numeracijah je opozarjal županstvo tudi šentjakovski župnik Gustav Köstl, ki je ugotovil, da je v Kurji vasi, za botaničnim vrtom, pod Golovcem in v Pasji ulici več hiš brez številke, kar mu prizadeva sitnosti pri vpisovanju novorojenih in umrlih.

Magistrat je sicer uvidel, da se mora napraviti red, toda odklanjal je Winklerjev sistem. Župan dr. Rosmann ga je v nismu stavbnemu odseku občinskega sveta z dne 28. januarja 1874 obeležil, da je »nesprejemljiv in tudi ne lahko izvedljiv«. To pa zato, ker imajo ljubljanske ulice »nepravilno smer« in »se često stika po več nego dvoje ulic na eni točki, vsled česar nastane navadno majhen, popolnoma nepravilen trg, ki je preneznaten, da bi nosil posebno ime in bi se v njem samostojno numerirale hiše«. Ovira je tudi »velika množina majhnih, prečnih ulic, v katerih je le malo hiš, vsled česar bi bila posebna numeracija težko izpeljiva in tudi nepraktična«. Župan sploh ni verjel, da bi politična, sodnijska in davčna oblastva dovolila uvedbo Winklerjevega sistema. Iz vseh teh razlogov je smatral za Ljubljano samo numeriranje po celih okrajih »kot razmeram primerno in umestno«. Predlagal je delitev celega mestnega ozemlja v 11 okrajev.

Združeni stavbni in policijski odsek pod Laschanovim načelstvom je sklenil vprašati za svet mesto Gradec. Graški župan je odgovoril 10. marca 1874 z obširnimi dopisom, v katerem je izjavil, da se je tam Winklerjev sistem, ki je vpeljan tudi na Dunaju, v Lincu in Brnu, izborno obnesel. Ljubljanski magistrat pa ni bil še prav prepričan. Načelnik stavbnega urada inž. Adolf Wagner je v svojem elaboratu z dne 9. maja 1874 docela zastopal županovo konservativno stališče. Predlagal je le, naj se pri vходу in izhodu iz vsake ulice nabijejo table, »na katerih naj se zaznamuje ime ulice v nemškem in slovenskem jeziku in številka okraja«.

Winkler pa se nikakor ni dal oplakšiti. Neumorno je bombardiral županstvo s svojimi ponudbami in poudarjal, da so njegov sistem sprejela že »vsa deželna stolna mesta«. Končno je pod novim županom Laschanom dosegel smoter. Mestni magistrat je stopil leta

1876. z njim v pogajanja. Stavbni urad ter stavbni in policijski odsek občinskega sveta sta izdelala elaborat, v katerem se uvaja Winklerjev sistem, se mesto popolnoma na novo razdeli na okraje in se seveda za vsa neimenovana cestišča predlagajo imena, a mnoga prejšnja preimenujejo.

Pri odsekovih posvetovanjih sta v odlični meri sodelovala zgodovinar, finančni svetnik Avgust Dimitz ter slovenski književnik, tedanji skriptor študijske knjižnice France Levstik. Poročevalec na sejah občinskega sveta z dne 20. in 22. junija 1876, na katerih je bil sprejet novi sistem numeriranja hiš in imenovanja ulic, je bil občinski svetnik dr. Keesbacher. Iz njegovega (seveda nemškega) poročila naj navedem par zanimivosti.

Dr. Keesbacher navaja kot »curiosum, da je v Ljubljani čez dvajset ulic brez vsakega imena«. Med drugimi hišami starega sistema omenja velikansko zmešnjavo v numeraciji hiš. V Hrenovi ulici n. pr. je stala med hišama št. 79 in 80 hiša s številko 316. Hišno številko 97 ste morali iskati ob Gruberjevem kanalu, 98 pri kaznilnici, 99 na Sejmskem (sedanjem Krekovem) trgu, 100 ob Ljubljani v začetku Poljan, 101 pa zopet ob Gruberjevem kanalu. Pri reviziji uličnih imen se je ravnal odsek po teh-le načelih: vsaka ulica, tudi če je v njej ena sama hiša, dobí svoje posebno ime. Ostati je v glavnem pri že obstoječih domačih nazivih. Nova imena so samo tam dopustna, kjer jih dotlej sploh ni bilo ali pa se niso lepo glasila, n. pr. »Blatna vase«, »Pasja ulica« itd., kjer se ponavila eno in isto ime, n. pr. pri obeh Tržaških cestah,² in končno tedaj, če se hoče ovekovečiti kak važen zgodovinski dogodek ali kak slaven mož.

Po ugotovitvi teh načel predlaga dr. Keesbacher najprej nazive za obe obrežji Ljubljanice, »ki nimata v velikem delu prav nikakega imena.« n. pr. »del obale od »toplic« (Marienbad na Prulah) do Hradeckega (t. i. čevljarkega mostu) le brez označbe, pravijo ji »na starem trgu«, »Zahjak« in »za vodo«. Proga od čevljarkega do Francovega (t. i. špitalskega) mostu se zove »za zidom«, od tod do mesarskega mostu »šolski drevored«, dalje pa preneha sleherni naziv. »Na levem bregu Ljublja-

² »Tržaška« se je prej imenovala današnja Rimska, pa tudi današnja Bietweisova cesta.

nice naletimo na ime š-e-le na Bregu (am Raan), od tu pa se izgubi do Marijinega trga. Obala od Francovega mostu, recte od Mayrove hiše pa do šent-petrške vojašnice nima imena, reče se »za vodo« in se mora pristaviti ime predmestja, n. pr. »auf der Vorstadt am Wasser«.

Dr. Keesbacher je predlagal za obe obrežji Ljubljanice naslednja imena:

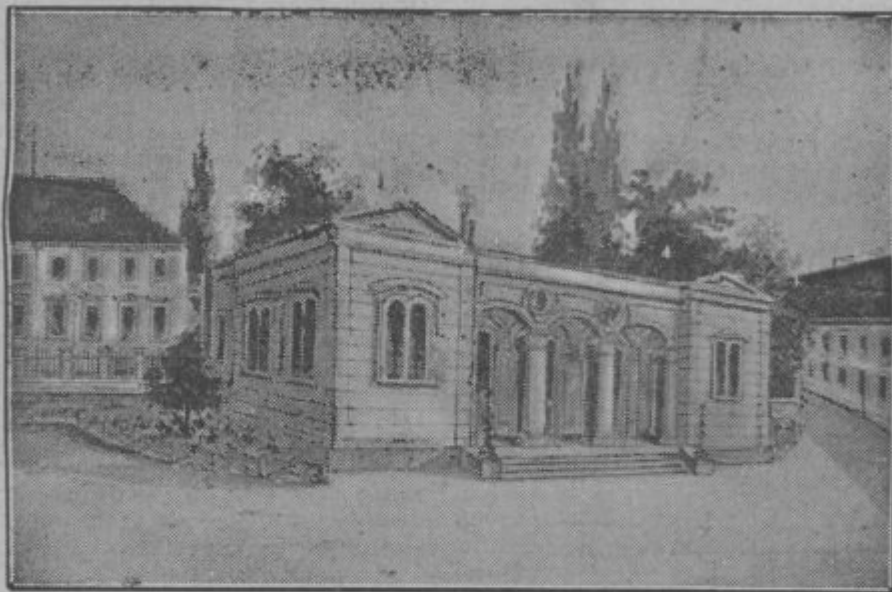
naj ohrani to ime do konca vojašnice.

B. Na desnem bregu Ljubljanice:

Od »toplic« do šentjakobskega mostu: »Prula-Quai« (zraven piše Brühl-Quai), slov. »Pruško nabréžje«.

Od tod do Hradeckega mostu: »Sv. Jakoba nabréžje«.

Od tu do Francovega mostu: »Franzens-Quai«, slov. »Cesarja Franca nabréžje«.

VELIKA STRAŽNICA NARODNE GARDE na Kongresnem trgu pred starim deželnim dvorcem. Stražnico so podrli okrog l. 1857.

A. na levem bregu:

Od Jelovškove opekarne do mostu čez Gradaščico: »Trnovski pristan«³ (Tyrnauer Lände).

Od tod do šentjakobskega mostu: »Krakovsko nabréžje«.

Dalje naj se ohrani zgodovinsko ime »am Raan« (Na bregu)⁴.

Od Hradeckega mostu do gledališča (poznejše Filharmonije): »Burg-Quai« (»Dvorno nabréžje«).

Od frančiškanskega do mesarskega mostu: »Sv. Petra nabréžje«.

Od tod do »kasarnskega« (t. j. šent-petrškega) mostu pa »Kasern-Quai«⁵, ki

Dalje do mesarskega mostu: »Dom-Quai«⁶. (»Naziv »šolski drevored« naj se opusti« pripominja dr. Keesbacher.)

Od mesarskega do kasarnskega mostu: »Poljansko nabréžje«.

»Od tod do prisilne delavnice radi tamošnjega žitnega trga pa »Getreide-Quai«. Ta pasus je črtan in se predlaga: »že sedaj veljavna označba »am neuen Damm« (slov. »Novi nasip«).

»Kar pa se tiče zgodovinskih obeležij za mestno cestno nomenklaturu,« nadaljuje poročilo, »smatra združena stavbna in policijska sekcija sledeča imena kot primerna in vredna, da se ovekovečijo:

Iz vrste naše vladajoče hiše: Cesarica Marija Terezija in cesar Jožef . . .

⁶ Isto.

³ Slovenski prevod je Levstikov.

⁴ Ta stavek je prečrtan in piše nad vrsto: »gradbena in poljijska sekcija predlaga ime »Prešern-Quai«. Tudi Levstik ima v prvotnem elaboratu »Prešernovo nabréžje«.

⁵ V Levstikovem seznamu ni tega imena.

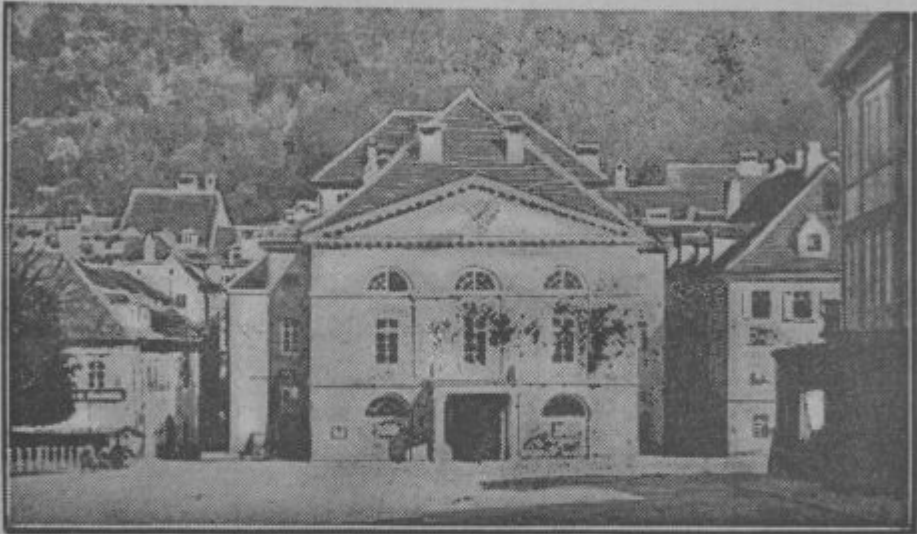
Izmed vojaških imen v spomin na turške vojne: general Lavdon in (v drugi vrsti) Lenkovič.

Izmed kranjskih reformatorjev: Primož Trubar, Dalmatin (Bohorič).

Od učenjakov (!): grof Anton Auersperg, Prešern, Vodnik, Valvazor, Vega, Cozj in v Ljubljani umrli izumitelj ladijskega vijaka Resl.

Dalje naj pride nekdanja rimska doba Ljubljane do primerne zabeležbe.

(Kundschaftsplatz, sedaj Jurčičev trg) ni prekrstil v Resljev, marveč v Prešernov trg. Slednje ime je ostalo do l. 1890., ko so Slonove ulice preimenovali v Prešernove. (Sploh so Prešerna temeljito premikali, kakor da ne vedo, kam ž njim. Odsek je prvotno predlagal zanj prekrstitev Brega v Prešernovo nabrežje. Ta misel je padla v vodo. Tudi ni uspel načrt, da bi se Marijin trg preimenoval v Prešernov.) V

STARO STANOVSKO GLEDIŠČE, ki se je po njem nekdanj imenovala današnja Wolfova ulica s spodnjim delom Kongresnega trga.

Končno se predlagata še »dva krajevno spomina vredna moža: župan Ambrož in Šelenburg — ustanovnik.«

Nato se navajajo po vrsti vsi novi ulični nazivi. Pri podrobni debati je marsikateri odsekov predlog propadel, tako n. pr. »Lavdonova cesta«, pod katerim imenom naj bi se združila Florijanska ulica, Zvonarska⁷ in Karlovška cesta. Sprejeti sta bili današnji imeni Sv. Florijana ulica in Karlovška cesta. Odklonjen je bil predlog, da bi se Sv. Jakoba trg prekrstil v Valvazorjev trg, in sicer najbrž vsled odpora slovenskih katoliških krogov. Valvazorju so odstopili prejšnji Šolski (sedanji Vodnikov) trg. Isto tako se Obrtniški trg

podrobni debati ni bil nadalje sprejet za spodnji konec Resljeve ceste — od šentpeterske ceste do mesarskega mostu — naziv Ambrožev trg. Prvi ljubljanski slovenski župan Ambrož, ki je bil izvoljen l. 1861. in je poleg nemškega vpeljal tudi slovensko uradovanje, je tako ostal prezrt do Hribarjevega županovanja, ko se je prejšnji Žitni in Poljanski trg prekrstil v današnji Ambrožev trg. Dalje je bil zavržen odsekov predlog, da bi se Marijin trg preimenoval v Šelenburgov. Le-ta je dobil prejšnjo Poštno ulico (imenovano tudi Klosterfrauengasse), ki mu je ostala do danes. Stara »Barmherzigerstrasse« (sedanja Dalmatinova ulica) je dobila slovensko ime Dolge ulice, ne pa tudi nemško »Lange Gasse«, kot je želel dr. Keesbacher. Za Dalmatina se je predlagala današnja Beethovnova ulica. Toda slednji, ki mu je bila prvotno pridr-

⁷ Ta »Hockengiesserstrasse« je bila začetek današnje Karlovške ceste, ne pa morda današnja Zvonarska ulica, ki so jo svojčas zvali »Hundsgasse« ali pa jo beležili pod širši pojem »Za preiskovalnico« (Hinter dem Inquisitionshause).

žana sedanja Knafljeva ulica, je izpodrinil velikega protestantskega pisca, ki je ostal brez ulice do konca stoletja.

Poleg teh je beležiti še več manjših izprememb prvotnega predloga, ki pa so večinoma brez bistvenega pomena. V naslednjem naj podam seznam vseh ulic, kakor so bile imenovane l. 1876. in kot so tiskane v nemško-slovenskem »Zapisniku hiš deželnega glavnega mesta ljubljanskega« iz l. 1877. Navajal pa bom samo slovenska imena in sicer doslovno po končni Levstikovi redakciji.

A. Stara ulična imena, ki se niso preimenovala in se še danes rabijo⁸:

Brég, Cerkvéne ulice, Čevljárske ulice, Dvorni trg, Dunajska cesta, Frančiškánske ulice, Gospodske ulice, Hrénové ulice, Ključavničárske ulice⁹, Kolézijske ulice (prej K. cesta), Kolodvorske ulice (še stareje: Blatna vas), Kongrésni trg, Krákovske ulice (prej: Krákovske velike ulice), Krákovski násip, Krojáške ulice, Lingarjeve ulice, Marijin trg. Cesta v mestni log, v Rébri, Rožne ulice, Cesta na Rožnik, Salendrove ulice, Sotéška (nem. Einödasse), Stari trg, Strelíške ulice (te obsegajo tudi del prejšnjega »Za strelíščem«), Sv. Florijána ulice (pod te je l. 1876. pripadel tudi konec prejšnjega Starega trga od redute do šentjakobskega župnišča), Sv. Jakoba trg, Sv. Petra cesta (ta se je pred l. 1876. imenovala »Sallocher Hauptstrasse«, slovenski pa se navaja v citiranem »Zapisniku hiš« Šentpetrska cesta kot staro ime), Pred škofijo, Študentovske ulice, Pod tránčo, Trnovske ulice, Tržaška cesta (ta je do leta 1876. obsegala tudi sedanjo Rimsko cesto in pod Hribarjem krščeno Bleiweisovo cesto), Vrtné ulice, Žabjak, Židovska steza, Židovske¹⁰ ulice.

B. Stara imena, ki so se leta 1876. opustila:

Gornje poljanske ulice (večji kompleks, ki je dobil nazive: Poljanska cesta, del. Bárvarska steza, Kapítelske ulice, Poljanski násip, Suknárske ulice, Žitni trg), Novi trg (se je prekrstil v Turjaški trg), Seimski trg (se je preimenoval v Cesarja Jožefa trg, danes Krekov trg), Pred šolami (v Valvazorjev, danes Vodnikov trg), Vodné ulice (v Vodnikove ulice, danes Kopitarjeve), Cojzov »graben« (v Cojzovo cesto), Obrtnijski trg (v Preširnov, danes Jurčičev trg), Nemške ulice (od l. 1876. dalje Križevniške¹¹), Nemški trg (v Križevniški trg, danes Valvazorjev), Za zidom (v Francovo nabrežje, danes Cankarjevo n.), Cesta na grad (v Ulico na grad), Ob Gradáščici (v Gradáške ulice), Gornje Gradíšče (v Gradišče), Za gradom (v Gruberjevo cesto), Dolnje Gradíšče (deloma v Hilerjeve ulice, del. v Végove ulice¹²), Zvonárske ulice (se preimenovala s Karlovške ceste v Pasje ul.). Pri Glavanovi opekarnici, del. Trnovskega násipá in Trnovskih ulic (v Konjúsne ulice, sed. Švabičevo ul., ter Pred konjúsničo), Nad strelíščem (v Lončársko stezo), Celovška cesta (v Marije Terezije cesto), Vélški trg (v Mestni trg), Pri toplihah (v »Pred prulami«), Ribji trg (se je z okolico združil v Ribje ulice), Za škofijo (se prekrstilo v Semeníške ulice), Za strelíščem (v Strelíške ulice in Strmí pot), Poštne ulice (v Šelenburgove ul.), Za preiskovalnico (deloma v Žabjak, del. v Zvonárske ulice), Dolnje poljanske ulice (del. v Poljansko cesto, del. v Živinozdravske ulice).

(Dalje prihodnjič)

¹¹ »Zapisnik« navaja to ime kot staro, toda nemško se je ulica imenovala »Deutsche Gasse«. Ista opomba velja za Nemški trg.

¹² Levstik je zapisal prvotno »Véhovčeve ulice«.

Vljuden avtomat

Združena tobačna skladišča (United Cigar Stores) so postavila v svojih magazinih v Broadwayju nov samogib, ki deluje v zvezi s fonografsko napravo. Ko si vrgeš v stroj tri ali štiri »nikle« (belliče po pet centov), kakršnih smotk si pač želiš, nato potisneš majhen vzvod — in prikaže se zavojček papirosov ali cigar s škatlico vžgalice vred. Hkrati pa slišiš razločno besedi: Thank you (hvala vam), ki jih izreče fonograf.

⁸ Manjših, zgolj slovničnih ali pravopisnih izprememb ne upoštevam.

⁹ V prvotnem predlogu se je glasilo nemško »Schlossergässchen«, kar je Levstik poslovenil s »Ključavničárske uličice (Ključavničárska stáгна)«. Izraz »stáгна« je v opombi sploh priporočal kot boljši nego »das íbelklingende „ulíčice“«. Tako beremo v njegovem prvotnem prevodu n. pr.: »Nunske uličice (Nunska stáгна)«, »Plotne uličice (Plotna stáгна)«, »Ulíčice v Réber (Stáгна v Réber)«, »Bárvarske uličice (Bárvarska stáгна)«. Itd. Večina teh »Gässchen« se je končno itak skrajšala v »Gasse«, kar je Levstik prevzel seveda z »ulice«, ali pa v »Steig«, kar je vedno prevajal s »stezo«.

¹⁰ Levstik je prvotno rabil obliko »Judovske«.